

rådena. Samtidigt ändrade krigföringen karaktär. På detta sätt får borgbyggnadsaktiviteten i de finska landskapen en naturlig förklaring; de hör till den period, då samhällena såväl vid kusterna som i de inre delarna av Finland utsattes för väpnat hot utifrån.

Taavitsainens undersökning om fornborgarna är en betydande forskningsprestation. Dess största betydelse ligger kanske i det målmedvetna metodiska grepp som genomgående präglar framställningen; sålunda bör de nya synpunkterna om återanvändningen av metallföremålen i gravarna ha följdverkningar långt utöver fornborgsforskningen. Undersökningen ger en till väsentliga delar ny syn på de förhistoriska fornborgarna i Finland. Dessutom innehåller undersökningen mycket värdefulla bidrag till klarläggandet av bebyggelseutvecklingen i de inre delarna av Finland under järnåldern.

Eljas Orrman

Rysk och finländsk opposition – en omaka allians

Antti Kujala, *Vallankumous ja kansallinen itsemääräämisoikeus. Venäjän sosialistiset puolueet ja suomalainen radikalismi vuosisadan alussa* (Summary: Revolution and the Right to National Self-Determination: Russian Socialist Parties and Finnish Radicalism at the Beginning of the Twentieth Century). Historiallisia Tutkimuksia 152. 348 s. Helsinki 1989.

Temat för Antti Kujalas doktorsavhandling, kontakterna mellan oppositionen i Ryssland och Finland, har tidigare behandlats i framför allt William R. Copelands doktorsavhandling från 1973, *The uneasy Alliance*, som rör perioden 1899–1904. Kujalas undersökning behandlar perioden fram till 1907 och är även annars mera bred till sin uppläggning. Kujala har tidigare publicerat en rad studier som hänför sig till ämnesområdet, de mest omfattande inom projektet "Lenin och Finland" där han en längre tid var anställd som forskare. En stor del av första volymen i verket *Lenin ja Suomi* (rec. och diskussion i HTF 1989, s. 319–321, 502–506) är av hans hand. Kujala har skaffat sig en exceptionellt god inblick i den problematik han behandlar. Han känner bättre än någon annan källmaterialet, både det ryska och det finländska.

Avhandlingen redovisar en mängd ny empiri. Kujala kan på flera punkter nyansera och rätta till uppfattningar som framförts i tidigare skildringar av händelseförloppet. Det är många olika aspekter som behandlas: De ryska socialisternas (bolsjevikernas, mensjevikernas och socialistrevolutionärernas) inställning till de konstitutionella, aktivisterna och socialdemokraterna i Finland och vice versa, dessa gruppers inställning till sina ryska samarbetspartners, dessas uppfattning om Finlands ställning i det ryska riket och om den roll Finland och den finländska oppositionen kunde spela i den ryska revolutionen. Tyngdpunkten i avhandlingen ligger på perioden från storstrejken t.o.m. Sveaborgsupproret, d.v.s. på åren 1905–1906 eller en period som inte tas upp i Cope-lands avhandling.

Genom att bl.a. också Polen och de polska socialisterna ställvis berörs, formar sig avhandlingen också till en framställning på ett mera allmänt plan om de ryska revolutionära grupperingarnas strävanden ifråga om rikets randområden och olika minoritetsfolk inom imperiet.

Avhandlingen är endast till en del att ses som en syntes och sammanfattning av Kujalas inträngande forskningar i ämnesområdet och av det som gjorts av andra forskare. Han hänvisar ofta till sina tidigare publice-rade undersökningar och koncentrerar sig på att mera utförligt behandla sammanhang och aspekter som inte undersökts tidigare. Resultatet är att framställningen ställvis belastas med en mängd detaljinformation – visserligen inte utan intresse – men kanske inte särskilt relevant med tanke på en balanserad helhetsbild.

För mig framstår avhandlingens uppläggning även annars som problematisk. Inledningen, med underrubriken "keskeiset tutkimuskysymykset" (centrala forskningsfrågor) är inte en presentation av frågeställningar utan ett slags sammanfattning, syntes av avhandlingen. Den engelskspråkiga sammanfattningen (18 sidor) som avslutar avhandlingen är till stora delar identisk med avhandlingens inledning!! Man frågar sig vad själva avhandlingen behövs till. Den sista meningen i inledningskapitlet är avslöjande för Kujalas sätt att arbeta: "Jag hoppas att den syntes som jag presenterar i inledningen hjälper läsaren att se det centrala i de saker som framkommer i avhandlingen och att tillika se sakernas helhetssammanhang". Det är uppenbart att Kujala har svårigheter med att till andra förmedla sina unika insikter och att han missuppfattat rollfördelningen mellan författare och läsare.

Mina allvarliga anmärkningar mot avhandlingens uppläggning får inte undanskymma det faktum att enskilda avsnitt representerar empirisk historieforskning av bästa märke. Kujalas källkritiska blick är skarp och den behövs. Lenin-kulten och bagatelliseringen av andra grupper än bolsjevikerna gör enligt Kujala den sovjetiska forskningen som sådan oanvändbar. Men han känner den väl och kan tack vare sina möjligheter att utnyttja också allt annat relevant material i alla fall dra nytta av den.

Han har också kunnat tränga igenom de vilseledande dimridåer som samtida aktörer lagt ut i memoarer o.a. skildringar – som t.ex. när finländska aktivister tigit om sina kontakter till socialistrevolutionärerna.

Det är omöjligt att här ge någon uppfattning om den överflödande rikedom på ny detaljinformation som Kujala redovisar. Men vilka är då några av avhandlingens mest centrala slutsatser? De finländska radikalerna framstod ur rysk synpunkt som dåliga, nationellt egoistiska samarbetspartners. Finländarnas främsta, och länge enda målsättning, var försvaret av autonomin. Man ville ingenting riskera till förmån för en revolutionär omvälvning i tsardömet. De enda undantagen från detta genomgående mönster var aktivisterna under år 1905, som påverkade av revolutionsromantiska föreställningar, då var villiga att dra Finland med i ett uppror och den radikala fraktionen inom röda gardet som 1906–1908 var beredd att villkorslöst gå med i den ryska revolutionära rörelsen.

Finlands tilltränkta och faktiska roll i den revolutionära verksamheten varierade. Fram till slutet på 1905 spelade Finland närmast rollen av en kontaktkanal, möjligen med undantag av året 1905 då det rysk-japanska kriget skapade speciella förutsättningar för ett visst samarbete. Det kortvariga samarbetet mellan Kagalen och bolsjevikerna i Grafton-affären har Kujala behandlat mera utförligt i en tidigare publicerad studie. Från början av 1906 då de ryska myndigheterna stramade åt tyglarna och försvårade allt politiskt arbete hemma i Ryssland, fick Finland en alldeles annan roll. Hos oss kunde den politiska agitationen bland de ryska soldaterna pågå utan ingripande från de finländska myndigheternas sida. Finland fick en speciell roll i förberedandet av den kommande revolutionen.

Den ryska radikala oppositionen accepterade den finländska doktrinen om Finland som en separat stat, vilket var en självklar förutsättning för alla former av samarbete. Men ryssarna hade svårt att acceptera den långt gående lojalism som finländarna av omsorg om sin särställning visade gentemot makthavarna. Det var helt enkelt en mycket omaka allians. Finland saknade en revolutionär tradition och stod med sina jämförelsevis stora medborgerliga rättigheter närmare Skandinavien än Ryssland. Finlands socialdemokratiska parti var det enda lagligt verkande socialistiska partiet i hela imperiet och även det mest moderata av alla.

Rysslands revolutionära rörelse åtnjöt efter revolutionen 1905 stor respekt i Finland – alla förstod att det var revolutionens förtjänst att Finlands autonomi återställdes. Men samtidigt hade behovet av samarbete blivit mindre. T.ex. de konstitutionella, som övertagit regeringsansvaret i Finland, såg inte mera någon anledning att hjälpa fram den ryska revolutionen.

Kujala gör en ingående analys av de olika ryska grupperingarnas in-

ställning i nationalitetsfrågan. Socialistrevolutionärernas decentralistiska inställning och åtminstone i princip accepterade doktrin om nationell självbestämmanderätt var ur finländsk synvinkel en positiv sak. I praktiken var emellertid partiet också i den här frågan splittrat och det saknades inte kretsar som såg kritiskt på minoritetsnationaliteternas separatistiska strävanden. Socialistrevolutionärerna var i alla fall på den här punkten mera samarbetsvilliga än de ryska socialdemokraterna vars organisatoriska centralism inte kunde accepteras av finländarna. På basen av händelserna 1917 har hos oss skapats uppfattningen att bolsjeviker-
nas inställning till olika folks separatistiska strävanden var mera positiv än socialistrevolutionärernas. I början av seklet var, såsom Kujala framhåller, förhållandet det motsatta.

Kujala visar med sin avhandling – liksom han gjort i tidigare studier – att han inom sitt forskningsområde besitter unika insikter. Han har en suverän behärskning av både tidigare forskning och ett omfattande, heterogent källmaterial. Han är en i många avseenden särdeles väl rustad forskare.

Samtidigt vittnar avhandlingen enligt min mening om författarens svårigheter att leva sig in i läsarens situation, och nu tänker jag på en läsare som kanske inte är särskilt inläst på hans tema och som inte med samma entusiasm som Kujala själv haft möjlighet att borra allt djupare. Kujala har mycket att ge som historiker men han kräver mycket av sina läsare. Han borde kräva mindre och i stället ge mera av sig själv som skribent och förmedlare av sina unika insikter.

Sune Jungar

Minoritetsstrategi och gränskamp

Henrik Becker-Christensen, *Det tyske mindretal i Nordlesvig 1920–1932*, I–II, Institut for grænseregionsforskning. 612 s. Åbenrå 1990.

”Genforeningen” är en av de mest centrala händelserna i Danmarks moderna historia. Av alla de nya statsgränser som efter första världskriget konstruerades på basen av doktrinen om nationernas självbestämmanderätt är det tveksamt om någon annan gräns varit föremål för en mera omfattande forskning än den gräns som ”delar Sönderjylland”. Det senaste tillskottet är Henrik Becker-Christensens doktorsav-